

Uchwała z dnia 8 kwietnia 1999 r.

III ZP 4/99

Przewodniczący SSN: Barbara Wagner (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Beata Gudowska, Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, w sprawie z wniosku Zdzisława M. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w K. o zapłatę składki po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 8 kwietnia 1999 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku postanowieniem z dnia 18 grudnia 1998 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 KPC

Czy obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie rolników w terminie określonym treścią art. 3a ust. 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 1989 r. Nr 7, poz. 25) dotyczy osób podlegających temu ubezpieczeniu na mocy ustawy czy tylko na wniosek ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie rolników w terminie określonym treścią art. 3a ust. 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25) dotyczy osób podlegających temu ubezpieczeniu zarówno na mocy ustawy jak i na wniosek.

U z a s a d n i e

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne sformułowane zostało na tle następującego stanu faktycznego: decyzją z dnia 14 kwietnia 1998 r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w K. przyznała Jolancie M. rentę inwalidzką rolniczą od dnia nabycia prawa do

świadczenia, tj. od 10 marca 1998 r. Decyzją z dnia 23 kwietnia 1998 r. organ rentowy ustalił ustanie obowiązku ubezpieczenia społecznego Jolanty M. z dniem 1 lipca 1998 r. równocześnie ustalając obowiązek opłacenia przez rolnika - jej małżonka Zdzisława M. składki ubezpieczeniowej za II kwartał 1998 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie wyrokiem z dnia 29 czerwca 1998 r. [...], zmienił zaskarżoną decyzję orzekając, że Jolanta M. od dnia 10 marca 1998 r. jest z mocy ustawy wyłączona z ubezpieczenia wobec czego nie ma obowiązku opłacenia za nią składki na ubezpieczenie za II kwartał 1998 r. Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia Sąd powołał art. 3a ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), nazywanej dalej „ustawą”. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zaskarżyła ten wyrok apelacją zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędne zastosowanie art. 3a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i niezastosowanie art. 3a ust. 4 tejże ustawy.

Wątpliwości Sądu Apelacyjnego w Gdańsku dotyczą interpretacji art. 3a ust. 1 i 3a ust. 4 ustawy i wynikają z rozbieżnego orzecznictwa tego Sądu w materii uregulowanej obu przepisami. Organ rentowy traktuje termin ustania obowiązku ubezpieczenia z art. 3a ust. 4 ustawy jako szczególny w stosunku do wynikającego z art. 3a ust. 1. Zdaniem Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego termin określony w art. 3a ust. 1 nie może mieć zastosowania w razie nabycia przez rolnika albo domownika uprawnień do renty lub emerytury bez względu na system ubezpieczenia (zaopatrzenia) z jakiego świadczenia te pochodzą, tj. do sytuacji przewidzianych w art. 7 ust. 1 pkt 2 i art. 16 ust. 1 i 3 ustawy. Stanowisko organu rentowego budzi wątpliwości Sądu. Odniesienie art. 3 ust. 4 ustawy do ubezpieczenia przymusowego sprawia bowiem, że decyzja „nabiera charakteru konstytutywnego chociaż jedynie potwierdza spełnienie z określonym terminem warunków do uzyskania prawa do świadczeń z ubezpieczenia wobec wystąpienia z tym terminem ryzyka ubezpieczeniowego”. Nadto, przepis ten wprowadza odstępstwo od powszechnych zasad wypłaty świadczeń wynikających z art. 76 i art. 99 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) w zw. z art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. W konsekwencji obowiązek opłacania składki istniałby po nabyciu prawa do świadczeń a nawet w okresie ich pobierania. Uzasadnione przeto byłoby stosowanie 3a ust. 4 ustawy „wyłącznie do emerytów czy rencistów nabywających uprawnienia do tych świadczeń z tytułu

ubezpieczenia społecznego rolników na ich wniosek. Ograniczenie zakresu stosowania tego przepisu wyłącznie do osób podlegających ubezpieczeniu na wniosek na podstawie przepisów prawa ubezpieczeń społecznych w warunkach zbliżonych do cywilnoprawnej umowy ubezpieczenia uzasadniałoby powołanie przez ustawodawcę terminu wydania decyzji stwierdzającej nabycie emerytury lub renty”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 3a ust. 1 ustawy wynika zasada, że ubezpieczenie ustaje z końcem kwartału, w którym ustały okoliczności uzasadniające podleganie ubezpieczeniu. Przepis ten dotyczy zarówno ubezpieczenia obowiązkowego, jak i dobrowolnego. Tylko ubezpieczenia dobrowolnego dotyczy ust. 2 art. 3a ustawy, na co jednoznacznie wskazuje użyty w tym przepisie zwrot „ubezpieczenie na wniosek ustaje także”. Ust. 3 art. 3a dotyczy jedynie ustania ubezpieczenia przymusowego (w okolicznościach uzasadniających objęcie ubezpieczeniem na wniosek). Ust. 4 art. 3a ustawy określa termin ustania ubezpieczenia w relacji do daty wydania decyzji (ogłoszenia orzeczenia sądu) w przedmiocie ustalenia prawa ubezpieczonego do emerytury lub renty. Ze względu na przedmiotowy zakres regulacji należy przyjąć, że jest to przepis szczególny w stosunku do ust. 1. Ustalenie prawa do emerytury lub renty stanowi bowiem tylko jedną z okoliczności uzasadniających ustanie obowiązku ubezpieczenia. Ustalenie prawa do emerytury i renty wyklucza możliwość dalszego ubezpieczenia emerytalno - rentowego, zarówno z ustawy, jak i na wniosek (art. 16 ust. 3), wyłącza przymus ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego, przy możliwości dobrowolnego ubezpieczenia tego rodzaju z prawem do świadczeń wypadkowych (art. 7 ust. 1 i ust. 3 w związku z art. 8 ust. 3). Przy zastosowaniu gramatyczno - logicznych reguł wykładni jedynie możliwą odpowiedzią na przedstawione zagadnienie prawne jest odpowiedź zawarta w uchwale.

Sąd Najwyższy zważył nadto:

Uchwała zawiera odpowiedź „wprost” na przedstawione zagadnienie. Nie rozstrzyga istoty problemu (także występującego w rozpoznawanej sprawie) - czy ubezpieczenie ustaje z upływem kwartału, w którym ubezpieczony nabył prawo do świadczenia, czy też z upływem kwartału, w którym orzeczono w przedmiocie nabycia prawa.

Obowiązujący od 1 stycznia 1997 r. art. 3a ustawy został dodany przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 124, poz. 585). Art. 3a ust. 4 w pierwotnej wersji brzmiał: „Jeżeli ustawa uzależnia ustanie ubezpieczenia od ustalenia prawa ubezpieczonego do emerytury lub renty, ubezpieczenie ustaje z końcem kwartału, w którym wydano decyzję lub ogłoszono orzeczenie sądu w przedmiocie ustalenia tego prawa, lecz nie wcześniej niż z końcem kwartału, w którym ubezpieczony nabył to prawo. Jeżeli ustalenie prawa do emerytury lub renty nie stało się prawomocne, ubezpieczenie ulega przywróceniu”. Obwieszczeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1996 r. o sprostowaniu błędów (Dz.U. Nr 155, poz. 771) pkt 1 lit. b) przepisowi temu nadano treść: „Jeżeli złożony został wniosek o rentę lub emeryturę, obowiązek ubezpieczenia ustaje z końcem kwartału, w którym wydana została decyzja o przyznaniu świadczenia, jednak nie wcześniej niż z końcem kwartału, w którym ubezpieczony nabył to prawo”. Zastąpienie zwrotu „Jeżeli ustawa uzależnia ustanie ubezpieczenia od ustalenia prawa ubezpieczonego do emerytury lub renty” zwrotem „Jeżeli złożony został wniosek o rentę lub emeryturę” zasadniczo modyfikuje sens prawny przepisu. Zmiana ta, wprowadzająca w rzeczywistości odmienną od poprzedniej regulację prawną, przekracza granice sprostowania błędu. W procedurze pozalegislacyjnej Prezes Rady Ministrów zmienił nie tylko treść przepisu, ale i jego funkcje. Przepis uprzednio ochronny stał się po „sprostowaniu błędów” fiskalnym. Przy wykładni art. 3a ustawy okoliczność powyższa powinna być brana pod uwagę.

=====